

הרב יחיאל יעקב וינברג ז"ל

"מיהו יהודי"

(תשובה לראש ממשלת ישראל) *

ב"ה מונטרה, י"ב שבט תשי"ט

לכבוד

הוד מעלתו ראש הממשלה ושר הבטחון

מר דוד בן גוריון

ירושלים.

אדוני ראש הממשלה,

הנני לאשר בתודה את קבלת מכתבו מיום י"ג חשוון ש.ז. (שהגיעני בסוף חודש כסלו), ומבקש סליחתו על איחור תשובתי. סיבתו — חולי ממושך. השאלה שהופנתה לנשאלים, בענין רישום ילדי נישואי-תערוכת ששני הוריהם רוצים לרשום אותם כיהודים, גוררת אחריה שתי שאלות אחרות: שאלת "מיהו יהודי" ושאלת הגיור בישראל. שלוש השאלות האלה, האחוזות ותלויות זו בזו, טעונות כל אחת תשובה לעצמה.

א) שאלת "מיהו יהודי", שצפה פתאום בעתונות הישראלית, הטילה סער בעולם היהודי. לא השאלה עצמה, אלא מה ששאלה כזו יכולה להעלות על הפרק במדינה העברית שקמה בארץ-אבות — תזיון שנראה פארא-דוקסאלי למדי, אף בעיני העולם הנכרי.

זו שאלה חדשה שלא ידעה הדורות הקודמים. היהודי הפשוט, ללא פילוסופיה וללא אידיאולוגיות גיאולוגיות, ימשוך בכתפיו לשאלה מזוהה זו, שנתעוררה דווקא בדור של תחיה לאומית ושיבת בנים לארץ מכורחם

ב"ה 1958 פנה ראש הממשלה דאז, דוד בן גוריון ז"ל, אל 43 מחכמי ישראל וביקשם לחוות דעתם בשאלת "מיהו יהודי". זו תשובתו של הרב וינברג. פורסם ב"גויליץ".

חיאל יעקב וינברג

הרוחנית. רק בילבול דעות ותלישות רוחנית יכלו להוליד "שאלת-יהודים" חדשה.

מתוך הכרה כי פתרונה של שאלה עקרונית זו צריך לקבוע את הפתרון לשאלות מעשיות המסתעפות ממנה, נתתי את דעתי לדון עליה במאמר שפורסם בירחון "סיני" (חוברת חשוון-כסלו ש.ו.). במאמר זה יצאתי מן ההנחה העקרונית, שרק היהדות עצמה יכולה וזכאית לתת תשובה לשאלה מיהו יהודי; והיהדות כבר ענתה על שאלה זו, וקולה מגסר במשך כל ההיסטוריה היהודית בת אלפי השנים: יהודי הוא זה שמודה באלוקי ישראל ושומר את תורתו בליבו ובנפשו ומקיימה באורח-חיי היומיומי.

לנו אין יהדות אחרת, אלא זו של קיום תורה ומצוות. זו היא היהדות הלגיטימית, היהדות ההיסטורית. יהדות זו, היא שעיצבה את דמות האומה הישראלית ועשתה אותה לגוש לאומי מיוחד בצביונו ומוגדר במהותו הרוחנית והנפשית. העולם הנכרי מכיר את האדם מישראל כנציגה של הדת היהודית. זהו סימנו המובהק בעיני העולם הלא-יהודי הנאור. רק בעלי התורה המתועבת של עליונות הגזע, מלעזים ומעלילים סימני-היכר אחרים. בגרמניה שלפנים ובארצות המערב הסמוכות לה, וכן בארצות הברית, נעשה נסיון ליצור סוג חדש של יהדות — יהדות של כפירה בערכי היסוד של המסורת המקובלת ושל התכחשות לאופי הלאומי הנסוך עליה. יהדות זו, המתעטרת בקינוי "יהדות ליבראלית" או "מתקדמת", איננה אלא קונב-סטרוקציה שרירותית של אנשים, שהאמונה הדתית פגה מליבם והעזו הלאומי נעדר מנפשם. בעלי הרפורמה הראשונים גילו פנים בתורת היהדות שלא כהלכה, זייפו את מהותה וסילפו את דמותה. מתוך רצון לזכות בהישגים ובזכויות של העם השליט הנכרי, ומתוך מגמה לחבב את יהדותם ולרומם את כבודם בעיני הגויים, הסתגלו להשקפות ולרעיונות המקובלים בדת הנוצרית וקיצצו בנטיעות של שורשי היהדות, ומתוך התעלמות מעיקריה של הדת המושרשת בחיי העם, הכריזו הכרזה קולנית על המוסר של נביאי ה' והעדפתו על קיום המצוות המעשיות.

אבל יהדות מסולפת זו נחלה כשלון גמור, ובדין נכשלה. התיקוי הוא מידה בזויה. הסילוף של פני היהדות לא הועיל לחבב אותנו יותר על אומות העולם. השנאה הנבערת לא פסקה. איבה עולמית וגורלית זו ל"עם הנבחר" תעמוד בעינה, ואף תקומת המדינה העברית המפוארת לא הספיקה אלא להחליף יחס של בוז וקלון ביחס של קנאה, תחרות וצרות-עין. העמים לא התבגרו, בגרותם תבוא רק על-ידי נצחונה המוסרי של רוח היהדות האמיתית ועל-ידי התגשמות החזון של "ומלאה הארץ דעה את ה'".

"מיהו יהודי"

היהדות הליבראלית לא עמדה בנסיון. בגלל הסרת הגבולים ומחמת חול-
שתה הפנימית של היהדות ה"מתקדמת" הזאת, גבר שטף ההתכוללות ועשה
שמות בשורותיה. אפשר שלא ברצונם ונגד כוונתם של בציגייה הרשמיים,
אבל בוודאי כתולדה וכתוצאה ישירה של העלמת-עין מיסודות היהדות
האמיתית.

הדגשה יתירה והטעמת-יתר של "מוסר היהדות", היא שלא לצורך
ומחוסרת טעם, וכשהיא יוצאת מפי אנשים חסרי-דת ומשמעת דתית, היא
צורמת את האוזן. ודאי הוא, שהמוסר הנעלה של תורת ה' הוא נשמת
היהדות. חיי מוסר וטוהר נפשי מהווים עיקר גדול ביהדות; דבר פשוט וברור
ואינו צריך להדגשה יתירה. יהודי העובר על חוקי המוסר — הוא פסול
ודתיותו פגומה. מפני טעמים משפטיים פורמאליים, אין העברין המוסרי
נענש בבית-דין, אבל דינו מסור לשמיים ועונשו גדול. וכלל גדול מקובל
בתורת היהדות, שאין המוסר מתקיים ככוח פעיל אלא באורח חיים דתי
ועל-ידי קיום המצוות הכתובות בתורה — קיום מתמיד וקבוע של מעשה
יום-יום וחיי יום-יום. והרי קיום זה הוא שעשה את הדת ואת המוסר לקנין
של כלל האומה ולצורת חיים של כל יחיד מישראל.

לא באתי להרצות לפני ראש הממשלה העברית לקח בתיאולוגיה היהודי-
דית. אולם ברור לכל, שמוסר שאינו מבוסס על יסודות הדת ואינו שמור
על-ידי צויה וחוקיה, אינו אלא הלום יפה, שעומד בסתירה גלויה למציאות
הממשית.

העזובה המוסרית והפראות המינית שהתפרצה בלור החדש, הוכיחו כי
קיום הדת הוא הערובה היחידה לקיומם של חיי מוסר וטוהר. אין ריסון אחר
ליצרי האדם, אלא הריסון הדתי. קיום המצוות המעשיות, הוא עיקר ויסוד
היסודות ביהדות ומהווה את התהום העמוקה שבין היהדות לבין הגצרות.
העם היהודי שמר על העיקר הגדול והקדוש, ושמירה קפדנית זו, היא
שהכשירה את בני-ישראל לעמוד בנסיון במאבק הדורות, להתגבר על
כל מיני פורעניות וגזירות רעות, שחיסות ושריפות, ולמסור את הנפש
למען קיומה של מורשת הורים ומורים, מתוך אמונה וציפיה לגאולה.

אילו רצינו לוותר על העיקר הקדוש של קיום תורה ומצוות, היינו יכולים
לפתור את "שאלת היהודים" באופן קל מאד. אבל אנחנו לא רצינו לוותר
על הזכות לחיות ולהתקיים כיהודים, מתוך הכרה ברורה ומתוך הרגשה
פנימית, כי יהדות זו היא שורש נשמתנו ובלעדיה אין חיינו קרויים חיים.
אין לנו יהדות אחרת, ואין אנו רוצים בעיצוב חדש ובשינוי צורה של
יהדותנו. היהדות המסורתית היא תרבותנו הלאומית, והשם "יהודי" הוא

יחיאל יעקב וינברג

תואר הכבוד של נושא תרבות זו. השם היקר הזה אינו סובל משמעות אחרת. הוא נתקדש קדושה דתית שאין למעלה הימנה. ידוע לכל, בכמה קרבנות של נפש, דם ורכוש עלתה לנו הגנתו ושמירתו של שם קדוש זה. עלי-כן אסור לנו לחללו ולעשותו הפקר לכל הבא ורוצה לזכות בשיבת קבע או ארעי בארצנו המבורכה.

*

ב) לשאלת הגירוזת בישראל: מתוך המכתב שהיפנה ראש-הממשלה למספר אישים בארץ ובחו"ל, מתקבל הרושם שראש הממשלה לא נתכוון לקבל פסק-הלכה. שכן, זוהי הלכה פסוקה ומקובלת מדורי-דורות, שכן הנולד מאם נכריה הוא נכרי לכל דבר, והלכה זו נוהגת בין במבוגרים בין בקטנים. אין לנכרי תקנה להעשות ליהודי, אלא בדרך הגיור המקובלת. הלכה זו, לא נסתפק בה אדם מעולם, ואפילו הכיתות הסוררות שקמו במשך ההיס-טוריה היהודית, לא הרהיבו לערער עליה. הלכה זו היוותה את היסוד לחיי המשפחה וחיי האישות, וכל הנוגע בה כאילו יורד לחיי האומה.

אילו היה ספק במקרה כלשהו, בוודאי היה ראש-הממשלה פונה בשאלה לרבנות הראשית בארץ, שהיא מוסד ממלכתי, ובוודאי יפנה ראש-הממשלה בשאלות דתיות למוסד הרישמי הממלכתי, שהוא לבדו אחראי ומוסמך לפסוק ולהורות. מה לאנשים שאינם בעלי סמכות הלכתית, ומכל שכן אנשים שאין להם שייכות לחכמת ישראל, להורות ולהכריע בשאלה דתית גדולה, שנפש האומה הישראלית תלויה בה?

אלא בוודאי נתכוון ראש הממשלה לקבל הסבר היסטורי על צורת ההת-גיירות המקובלת ועל האפשרות לשנותה ולהחליפה בצורה חדשה, המתאימה יותר לטעמים של אלה שנפרדו מן הדת הישראלית ומתכוונים לקיים יהדות חדשה, הבנויה על הרעיון של לאומיות חילונית — רעיון מופרך מבחינת השקפת תורתנו ומוכחש על-ידי המסורת ההיסטורית ועל-ידי המציאות היהודית החיה.

מאמרו של רבנו סעדיה גאון, כי "אין אומתנו אומה אלא בתורתה", קובע שעם ישראל שונה במהותו הלאומית משאר אומות העולם. אצל אומות העולם, אין הרעיון הלאומי קשור בדת. האנגלי או הצרפתי יכול להיות קאתולי ויכול להיות פרוטסטאנטי ויכול אפילו להיות מוסלמי ויכול להמיר דתו כמה פעמים. בשלימותו הלאומית — אין ההמרה הדתית פוגמת. "המרתו" יכולה לעורר צער ותלונה בין אחיו, אבל לא פיקפוק בכשרותו

"מיהו יהודי"

הלאומית. היציאה מן הדת הרשמית, אין משמעותה אצלו יציאה מן האומה שנוול בקרבה.

מה שאין כן אצלו; יהודי לאומי שבלאומיים, אפילו אם הוא תושב קבוע, משלם מיסים ומשרת בצבא ולוחם מלחמת הארץ, אם ח"ו ימיר דתו בדת אחרת, הוא מודח בכך מעם ישראל. אין ספק, כי אפילו מפלגה שמאלית קיצונית תוציא את המומר מכלל חבריה.

בתוספת שהוסיף ראש הממשלה להנחיות הרישום של שר הפנים, כי על המבוגר הרוצה להתקבל כיהודי להודיע בתום-לב לא רק שהוא יהודי, אלא גם שאינו בן דת אחרת — הראה ראש הממשלה הבנה נכונה בשוני המהותי שבינינו לבין שאר האומות. יתרונו של ראש הממשלה הוא, כי הכיר וירד לעומקה של ההווה הלאומית של עם ישראל. הוא עורר תקווה, כי גישתו לשאלת היהדות, אינה זו של שיטת הלאומיות החילונית, שנתקעה למוחם של כמה חוגים וביבלה את דעתם.

ברם, דווקא הכרה זו, ההוגנת לראשה של ממשלה עברית, עוררה תמהון בעיני רבים. הכל שואלים: במה יפה כוחו של זה שכופר בכל דת שהוא, ורק מודיע בתום-לב שרוצה להצטרף לאומה הישראלית, מאדם שמודיע, אף הוא בתום-לב, שרוצה להידבק באומה הישראלית, אלא שמצפונו הדתי מכריחו להשאר בדתו הנוצרית או המוסלמית? וכי רק הכפירה המוחלטת בדת, היא הקובעת כשרותו של נכרי להתקבל לתוך המסגרת הלאומית של ישראל?

הרי לפנינו שאין מוצא מן האבסורדיות ההגיונית הזאת, אלא על ידי קבלת הכלל היסודי, שאין נכרי יכול להעשות יהודי, אלא בדרך ההתגיירות הדתית, כלומר: קבלת תורה ומצוות, מילה וטבילה כדת משה וישראל. התנאי של קבלת תורה ומצוות, הוא פשוט ובהיר. תנאי זה מחייב השתתרות גמורה במערכת הרוח והנפש ובזיקה מוסרית למסורת ישראל הדתית. המילה היא סימן ביולוגי להזדהות עם היהדות. המילה היא הברית שכרת אלוקי ישראל עם אבי האומה. המילה היא אות הזיהוי של היהודי, והפרת ברית המילה היא כפירוד גמור מן העם היהודי.

הטבילה היא הסמל הדתי לקידוש ולטהיור. לטבילת הגר יש שורש במאמר חז"ל: "ישראל שעמדו על הר סיני — פסקה זוהמתן". הנכרי שבא להתגייר, צריך לטהר ולקדש את עצמו על-פי הכשרת תורת ישראל. דברים שבדת אינם ניתנים להסבר ראציונלי. לדת יש חוקים ומסורת משלה, ואין הגישה של חקרנות חופשית חלה עליהם.

מוסד הגירות הוא עתיק מאד, ושלשלת היוחסין שלו מגיעה, לפי חז"ל:

יחיאל יעקב וינברג

עד אברהם אבינו, שהיה תחילה לגרים (תגיגה ג'), אביהם של הנכנסים תחת כנפי שכינת היהדות. מטעם זה פסקה ההלכה, שהגר יכול לומר בתפילתו ובקריאת פרשת ביכורים "אלוקינו ואלוקי אבותינו" וכו'. כמו שדרשו חז"ל על הפסוק "כי אבי-המון-גוים נתתיך": "לשעבר היית אב לארם ועכשיו אתה אב לכל הגוים" (ירושלמי ביכורים פ"א ה"ד, ומובא ברמב"ם הלכות ביכורים).

עצם הגירות הוא הידוש שנתחדש בבית מדרשה של היהדות. שאר האר- מות יודעות על "המרה דתית", אבל לא על "המרה לאומית". יכול אדם להמיר את דתו כפי רצונו, אבל אינו יכול להחליף את לאומו. השייכות הלאומית הוא דבר שבתולדה, שאינו ניתן לחילוף. השלטון המדיני יכול להקנות למי שרוצה להתאזרח בארץ אחרת זמיות אזרחיות שלמות, אבל לא להטביע עליו חותם של לאומיות חדשה.

גרינג, הרשע הגרמני, הודיע בשעתו, כי הוא הקובע מי הוא "ארי", ועשה את עצמו בכך ללעג ולקלס בעיני העולם.

אמנם, במדינות הדימוקראטיות קיבל השם "לאום" משמעות חדשה של אזרחות מדינית, אבל זהו מושג חדש שנתלבש בשם ישן, שנתרוקן מתוכנו הקודם. הכל מודים, כי אין הלאומיות דבר שבתחוקה משפטית, אלא דבר המוטבע במוצא הגזעי ומוחנה בשיתוף ההיסטורי.

רק היהדות הוציאה את עצמה מן הכלל הזה. הגירות הדתית בישראל, משמעותה התייחדות גמורה, אף מבחינה לאומית. אין עם אחר בעולם ששמר במסירות נפש גדולה כל-כך על טוהר הגזע וקדושתו — כעם ישראל. וכבר הנביא קרא: "הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, כי אחד קראתיו" וכו' (ישעי' נ"א). והנביא אומר בשם ה': "ואתה ישראל עבדי, יעקב אשר בחרתיך, זרע אברהם אוהבי" (שם מ"א). אולם הערצה גדולה זו של המוצא הלאומי, נבעה מתוך הכרת קדושת הגזע העברי על-פי סימני הרוחניים-מוסריים: "בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו" (גדרים ל"ב); "אברהם אבינו עשה יצר רע טוב" (ירושלמי סוטה); "שלושה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים וגומלי-חסדים" (יבמות ע"ט); "כל המרתם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו" וכו' (ביצה ל"ב).

סימנים אלה קובעים פרצופו של אדם, אם הוא מזרעו של אברהם אבינו. באידיאלוגיה היהודית גבר היסוד הרוחני-מוסרי. הגזע הביולוגי קיבל דמות וצורה של גזע רוחני-תרבותי. אברהם ושרה היו מחוללי הגזע הזה, כמו שדרשו חז"ל את הפסוק (בראשית י"ב, ה') "ואת הנפש אשר עשו בחרן": "אברהם מגייר את האנשים ושרה — הנשים". מתוך תפיסה זו של ערכו

"מיהו יהודי"

של היסוד הרוחני, יכלה היהדות לפתוח שעריה לכל הבא ורוצה להידיבק בגזע הרוחני של אברהם אבינו.

אין הקב"ה פוסל שום בריה, אלא את הכל הוא מקבל. השערים נפתחים בכל שעה וכל מי שמבקש להכנס — יכנס (שמות-רבה).

לא המוצא הלאומי בלבד קובע, אלא הצמידות הנפשית למורשתו של אברהם אבינו היא הקובעת שייכותו של אדם לכלל-ישראל. משום כך החמירה התורה בהכנסת גרים; והיא דורשת השתרשות גמורה בתרבותנו ודבקות נפשית ברוחו של עם ישראל. מכאן שאין הגירות מתקיימת אלא בדרך הגיור הדתית, של קבלת דת משה וישראל, של קליטת רוח היהדות ברוח ובנפש ושל קבלת ערכיה ואורח-חיה.

גירות אחרת אינה במציאות. ואילו הצהרה של אדם בתום לב שהוא יהודי (ומי הבוחן כליות ולב?), או שרוצה שבניו ירשמו כיהודים, אין לה שום משמעות ושום ערך. הגיור על-פי שיטת הלאומיות החילונית, משולל כל טעם הגיוני ומנוגד לטבע ולמציאות. מי שנולד גוי וכן מי שנולד מאם נכריה, נשאר גוי; ולא הממשלה העברית ולא הכנסת יכולות לעשותו יהודי. רק תורת היהדות מכריעה מי הוא יהודי ומי אינו יהודי. אין בכוחם של שלטון מדיני או של מוסד תחוקתי להכריע נגד משפט התורה, ואין זה מכבודה של ממשלה עברית להעיד עדות-שקר על מי שאינו יהודי — שהוא יהודי.

אין בהודעת הבא להצטרף לעם ישראל שהוא רוצה להיות יהודי שום ערך, כל זמן שאינו רוצה להשתעבד לחוקי התורה ולדבוק ברוחה. אמירת-שפתיים זו היא חסרת ממש ובלתי-מחייבת. והרי אפילו על גרמים שקיימו תנאי הגירות בפה ובמעשה ולא קיבלו את היהדות בליבם ונפשם, גזרו חז"ל ואמרו: "קשים גרים לישראל כספחת" (יבמות מ"ז), ו"הגרים מעכבים את המשיח" (נדה י"ג).

ההנמקה של ראש הממשלה, "כי בעוד נישואי תערובת בחז"ל הם אחד הגורמים המכריעים בהתבוללות גמורה וביציאה מכלל היהדות, הרי נישואי תערובת הבאים הנה מביאים, למעשה, לידי התמוגגות גמורה עם העם היהודי" — עוררת חרדה גדולה בציבור הדתי. האם לב מי שהזיק היהודי לא כבה בליבו, לא יתפלץ למשמע דברים אלה? אין לנו אלא לקרוא בקול גדול: אין אנו רוצים בספחת זו של חדירת יסוד זף לגוף האומה הקדושה. למה לנו "גרים" אלה שזכו לכתר יהדות מטעם שלטון עובר וחולף?

כאן הכל משתוממים על ראש הממשלה, שידוע לכולנו בסגולותיו המיוחדות, הן באהבת ישראל ומסורתו והן באיחנותו לשמור מכל משמר על האחדות והשלמות הלאומית, שיצא לעורר מהומה וסערת לבבות בגלל קומץ

יחיאל יעקב וינברג

אנשים שבאו לארץ לא מתוך חיבה ליהדות, אלא מטעמים אישיים פרטיים, שאין אחר יודע להבחיןם. האם רואה ראש הממשלה בגרים גרורים אלה חינוך ותוספת כח לקיום המדינה? לא, אדוני ראש הממשלה, סופם של גרים אלה לבגוד בנו. הם לא יעמדו בנסיון בשעת סכנה, ויפנו לנו את עורפם.

על מדינת ישראל להתרחק מרעיון ה"חילוניות", שהוא רעיון מוטעה בהחלט. היהדות היא צימוד של שני מרכיבים. המטבע של היהדות היא — "מ" כעמך ישראל גוי אחד בארץ" בצד אחד, ו"אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו תורת אמת", בצד האחר. הרפורמים, בשעתם, חתכו את המטבע לתצאים, הסירו את הצד האחד והמטבע נפסלה. האם רוצים אנחנו למחוק את הכתובת שבצידה האחר, ולפסול את מטבע היהדות?

המסקנה היא: אין לה, לממשלה עברית, ברירה אחרת, אלא אחת משתיים: או שהיא מקיימת ומאשרת את הגירות על-פי חוקי ישראל ובצורה הקבועה במשפט התורה; או שהיא מבטלת את הגירות לגמרי. לגירות לאומית, כביכול, אין שום משמעות הגיונית ואין לה ערך כלשהו. שום קהילה בישראל ושום מוסד יהודי בעולם, לא יקבלו גר גרור זה, המצויד בתעודת-זיהוי של שלטון שנהג שלא על-פי תורת ישראל.

אנו חסים באמת ובלב שלם על כבודה של ממשלתנו העברית, שעמדה לנו אחרי אלפי שנות גלות, יסורי נדודים ופזורים. לכן אנו מייעצים לה בתום-לב, להעביר מהעולם את ההנחיות לחוק הרישום על מבוגרים ועל קטנים — הנחיות שנולדו בשעה של זחחות הדעת — ולהשכיחן מן הלב.

אין אני חושב את עצמי לאחד מגדולי ישראל וחכמיו, אבל אני רוצה בקיומה ובכבודה של מדינתנו, ומדבר רק מה שבלב כל יהודי תמים הקשור באהבה לעמו ולמדינתו.

*

ג) הרישום לילדי נישואי תערובת: לגבי הנחיות הרישום לילדי נישואי תערובת, שהאב הוא יהודי והאם היא נכרית — שיש לרשםם כיהודים אם התורים רוצים בכך, יש לומר אותם דברים שנאמרו בפרק הקודם. דעת האומרים, כי מאחר שהמירשם הוא אזרחי ואינו משמש לצרכים דתיים, הרי אין לנהוג לגבינו לפי קנה-מידה דתי דווקא — דעה זו בטלה ומבוטלת על-פי דיני תורת-ישראל.

לפי דיני התורה, הולך הוולד אחרי האם. אין אנו יודעים טעמי התורה. יש אומרים שהוא טעם ביולוגי ביצירת הוולד ותכונתו הגופנית והגפשית,

"מיהו יהודי"

ויש אומרים שיש בזה טעם מוסרי, שכן האם והשפעתה התמידית, מכריעה בחינוך הבנים (וטעם זה מרומז בחורה, כידוע). אחרים רואים את הטעם, בוודאות הבלתי-מפוקפקת בהשתייכות הילד הנולד לאמו. אבל יהיו הטעמים אשר יהיו, כאן מכריע לא היסוד הראציונלי של החקירה המדעית, אלא היסוד הדתי, שהיה הגורם המכריע בעיצוב דמות האומה ובעיצוב המשפחה העברית. ואין צריך לומר כי הלכה זו של תורתנו, גשתרשה בנפש האומה והשפיעה על התפתחותה ההיסטורית ועל יציבותה של התודעה הלאומית.

כיון שכך, הרי אסור למסור תעודת זיהוי של היהדות, לאדם שעל פי דיני התורה הוא נכרי גמור, משום דמיתוי כשיקרא, ודינו כשטר המזויף מתוכו — שפסול. שנית, כבר שנו חכמים: "אין אדם רשאי למכור טלית מצויצת לנכרי". בגמרא נאמרו שני טעמים לאיסור זה. ראשון — שמא יבוא להתחתן בבת ישראל, ושני — שמא יתלווה עמו בדרך ויהרגנו (מנחות מ"ג). לטעם השני אין לחשוש בימינו ובארצנו. אבל הטעם הראשון עומד בתוקפו, אפילו בארץ, ומכל שכן בחוץ-לארץ.

בכלל, לא מובן מה טיבו של חוק זה ומה הוא ההישג שהוא מתכוון להגיע אליו. והרי ההלכה היהודית נתקבלה בכנסת, בהסכמת הממשלה, כחוק ממלכתי בתחום המצב האישי וכל השייך לו, ורק להלכה זו יש תוקף חוקי במדינת-ישראל. האם רוצה שר הפנים לתת תחת חוק שנתקבל כחוק המדינה? כל זמן שחוק זה קיים, אין מקום לשאלה מבחינה מעשית, שהרי כל מי שאינו יהודי לפי הלכות החורה, לא יחול עליו החוק הישראלי. שהוא במקרה זה ההלכה הדתית. בוודאי לא תרצה הממשלה לגרום קשיים לבני המדינה, שתעשה ליהודי את מי שאינו יהודי לפי ההלכה, ותיטול ממנו את האפשרות להינשא לבת ישראל. ומה יהיה מצבו של יהודי מזויף זה בארצנו, שבחלקה הבלתי-דתי ייחשב כיהודי, ואולם בחלקה הדתי יכריזו עליו שאינו יהודי כלל וכלל?

רבני חו"ל ודאי שלא יתנו אמון בתעודת הזיהוי הניתנת על-ידי משרד הפנים של מדינת ישראל, ולא עוד, אלא שיוכרחו לגזור גזירת חיתון על כל הבא ממדינת ישראל ואין לו תעודת זיהוי ממוסד דתי מוסמך ומקובל. החשש שהביעו רבני ישראל, שחוק הרישום, אם יבוצע, עלול לגרום קרע באומה ופילוג בין אחים, אינו מופרז כלל. גם החשש שביצוע חוק הרישום כפי מחשבת שר הפנים, יעודד ויקדים את תהליך ההתבוללות הכרוך בנישואי תערובת, עומד בכל מוראו. אנחנו, הרבנים בגולה, נלחמים בכל כוחנו נגד נישואי תערובת, מתוך הכרה ברורה שהם מהווים גורם מכריע בהתכו-לות גמורה ויציאה מכלל היהדות. אחזנו באמצעי הגנה נגד המגיפה הזאת

יחיאל יעקב וינברג

שפרצה בארצות המערב. אנו פוסלים את מי שנשוי לנכרית לכל דבר שבקדושה, ואוסרים למול את הילד שנולד מאם נכרית. אמצעי שמירה אלה מפחידים ועוצרים את מי שדעתו קלה בעניני נישואין, אבל אינו רוצה לצאת מכלל ישראל.

מעתה, יוכל קל-הדעת "להכשיר" את עצמו ואת בניו ברשיון הממשלה העברית. עליו רק לבוא לקונסוליה ישראלית בחו"ל, או לפקידות הרישום בארץ, ולהצהיר בתום-לב שהוא ובניו הם יהודים... האם לא עמד ראש-הממשלה על התוצאות ההרסניות שבהצעת חוק רישום זה בשביל יהדות חו"ל?

הדאי שביצוע חוק זה יביא לפילוג גמור גם מצד אחר. עתה יוזמים המת-בוללים המובהקים שבארצות הברית, מזימת-מעל לקרוע את האומה ולהבדיל בין עיבריים ליהודיים. עיבריים — במדינה העברית, עם כל הסימנים של עם ולשון, מדיניות, משק וצבא מכאן; ויהודי התפוצות, המתקיימים כאחדות דתית קלושה ומסתגלים לאורח חייהם ותרבותם של העמים שכניהם — מכאן. אין צריך להצביע על הסכנה האיומה לאחדותנו הלאומית הטמונה ברעיון זה! הוא עלול לדון את עמנו לטמיעה גמורה. האם רצוי לממשלה פילוג לאומי זה? ברור כשמש, שאין הרעיון הלאומי החילוני, המרוקן מתוכן רוחני, מסוגל להלהיב את הלבבות; ולמעלה מכל ספק, שאין בכוחה של תהבות חילונית, שהולכת ומתפשטת בארץ, להשפיע על הבנים הנידחים בארצות הגולה שלא ייטמעו באומות ובלשונות זרות.

ההנמקה שנתן ראש הממשלה לחוק הרישום החדש, שיש בו נחיצות מטעמים בטחוניים, כדי להבדיל בין תושב נאמן למדינה לבין שאינו בן-בליה, אורח ישראל החשוך בריגול ובסיכון קיום המדינה — אין בה כדי להכריע למען קבלת חוק מסוכן זה. יש למצוא צורה אחרת להבחנה זו, ואין הממשלה זקוקה לעצתי. אבל יש לדעת, כי גם אנחנו בגולה חרדים לקיום המדינה ולבטחונה. אנו יודעים, כי המדינה הצעירה מוקפת אויבים מכל עבריה, אלא שאנו חושבים, כי הבטחון היותר-איתן והיותר-נאמן, הוא נאמנות ליבם של בני ישראל, האחוזים במסורת-התורה. אנחנו, היהודים הדתיים, היינו קשורים בלב ובנפש לארץ-ישראל, אפילו בזמן חורבנה ושיממונה. אין שם אחר שגרים לפירכוסו לב של יהודי שומר תורה ומצוות, כשם "ארץ ישראל". היהדות הדתית לא תנתק לעולם את הקשר עם הארץ הקדושה. הגס הגדול של תקומת מדינה פורחת, מחוק בלבנו את האמונה בנצח-ישראל ואת האהבה לארץ-קדשנו. אנחנו כולנו, מוכנים ומזומנים להקריב את כל הקורבנות שבטחון המדינה ידרוש מאתנו.

"מיהו יהודי"

לשם מה — שואל אני — נחוץ היה לדחות בקלות-דעת את הידידה הבטוחה שיש למדינה בעולם, את היהדות הדתית הדבוקה בתורתה ובאהבתה לארץ, להרעיד את ליבה ולהטיל סערה בנפשה ?

אדוני ראש הממשלה, כולנו מעריצים הערצת-כבוד את זכויותיך בקימום המדינה ואת חלקך בבניינה ובפריחתה. אנו יודעים, את דאגתך "להעמקת התודעה היהודית" בקרב הנוער הישראלי, להשרשתו בעבר העם היהודי ובמורשתו ההיסטורית ולהגברת זיקתו המוסרית ליהדות העולמית, מתוך הכרת שותפות הגורל והרציפות ההיסטורית המאחדת את יהודי כל העולם לדורותיהם ולארצותיהם. לכן אני מרשה לעצמי לדבר אליך כדבר יהודי לאחיו היהודי, לבטא את מה שבליבי ובלב כל הנאמנים ליהדות.

כל הדברים הגדולים האלה שאתה חרד להם, אינם יכולים להתקיים אלא בקימום הדת ובהגברת השפעתה בחינוך ובחיים המדיניים והחברתיים. אין כוח אחר, שיוכל למלא את תפקידה של הדת בהווייה הלאומית שלנו. אנחנו עם דתי מובהק מתחילת יצירתו וביאתו לעולם. שינוי הדעות והלך-הרוחות בדור החדש הגדל בארץ, אינו אלא משבר חולני עובר וחולף, ואינו יכול לשנות את הטבע הדתי, שהוא חלק בלתי-נפרד ממהותו הנפשית של כל אדם מישראל. אפילו מי שתודעתו הדתית נשתבשה — התחושה הדתית חיה וקיימת בליבו.

היהדות איננה כנסייה דתית ואיננה איגוד לאומי במשמעם המקובל. היהדות היא תרבותנו הלאומית היחידה. אין לנו תרבות אחרת ולא היתה לנו תרבות אחרת זולתה. היצירה הלאומית הרוחנית נתגלמה רק בשטח הדתי. היא מהווה הווי יהודי, דפוס חיי יום-יום, חיי חגים ומועדים וחגיגות משפחה וציבור. היא שיטת מוסר יהודי ופילוסופית-חיים יהודית, ויש לה מסורת של אלפי שנים, הקשורה קשר בליינתק בתורה הגתונה בסיני.

מדינת-ישראל היא בעינינו השלב הראשון של מילוי תקווה לאומית-דתית של דורות אין-מספר, שסבלו והתענו ונשחטו ונהרגו בעד אמונתם וציפיתם לגאולה.

כלום רשאית ממשלה עברית להעלים עין מהשקפת-חיים ומאורח-חיים שהעם היהודי ראה בהם תמיד את ייחודו הלאומי ואת יעודו בעולם ? כלום רשאית ממשלה עברית לעמוד מנגד ולהסתפק בעמדה נייטראלית כלפי שאלות עיקריות ומכריעות בקביעת דיוקנו האנושי של הדור הבא ?

אין איש מבקש ממדינה דימוקראטית כפייה בכוח על חיי יחיד. ודאי שיש לה רשות — ולא רק רשות, אלא חובה — לתת לכל אזרחיה זכויות שוות, ללא אפליה בין אזרח לאזרח. אבל אין זה יכול למעט מחובתה של

יהואל יעקב וינברג

ממשלה לאומית, לנצור את עצמאותה של התרבות הלאומית ולקיים את אורח החיים היהודי כאחד מיסודותיה של תרבות זו.

אין ממשלה עברית יכולה להשתמט מן התפקיד של הדרכת העם וחינוך בניו ברוח תרבותו. מוטלת עליה החובה, להטביע על חיי העם ציביון רוחני-לאומי, שיסמל את העצמאות היהודית על כל גווניה.

וכי מה אנו מבקשים? לא שלטון ולא יתרון של זכויות. אנו מבקשים רק, שהמדינה היהודית תהיה למדינת היהדות. רציפות היסטורית, הזדהות עם קדשי האומה וטיפוח מסורת-אבות, אינם דברים שבדת דווקא, אלא הם מיסודותיה של כל תרבות הראויה לשמה.

כלום לא איכפת לממשלה העברית אם תשתלט במדינה השקפת עולם חילונית ו"גויית", ותיווצר יצירה חדשה של טיפוס עברי המנותק לגמרי מהמסורת הלאומית? חלילה לה; במדינה יהודית יש להתחשב ברוח הית-דות. החינוך הדתי צריך להיות חלק יסודי בתכנית החינוכית הרשמית. החינוך הדתי הוא הערובה היותר-חשובה לקיום אחדותו של העם היהודי בארץ וזיקתו הנפשית ליהדות העולמית.

הדת היהודית ואמונת ישראל, מן ההכרח שתהיינה שוב לגורם משפיע בחיינו הלאומיים. עליך, ראש הממשלה, שזכית להיות בונה המדינה ומקימה, מוטלת המשימה שזיכו אותך בה ההיסטוריה וההשגחה העליונה, לאזור כל כוחותיך ולרכוס לשם תחייה דתית מחודשת. כוחך גדול והשפעתך רבה, ויתרונך גדול פי-אלף מחברריך בממשלה, אשר קצתם שוטפים ברעיון החי-לוניות הקיצונית וקצתם להוטים אחרי מדיניות חומרנית-תועלתית, בלי כל תוכן ובסיס רוחני.

אתה יכול, לכשתרצה, לקדש שם-שמים ושם-ישראל בעיצוב הדמות המאירה של יהודי שלם ומושלם, אשר באורח-חיינו ובקומתו הרוחנית והמור-סרית, ישמש אספקלריה חיה של היהדות האמיתית, שלאסוננו נזדלולה ונתחללה בעיני הגויים בסילוף תמונתה על-ידי הדוגלים בשמה ואינם חיים לפי רוחה.

אני מאמין באמונה שלמה, שזאת התורה לא תהא מוחלפת, ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו.

בכל הברכות ובכל ההוקרה והכבוד
לראש ממשלתנו העברית